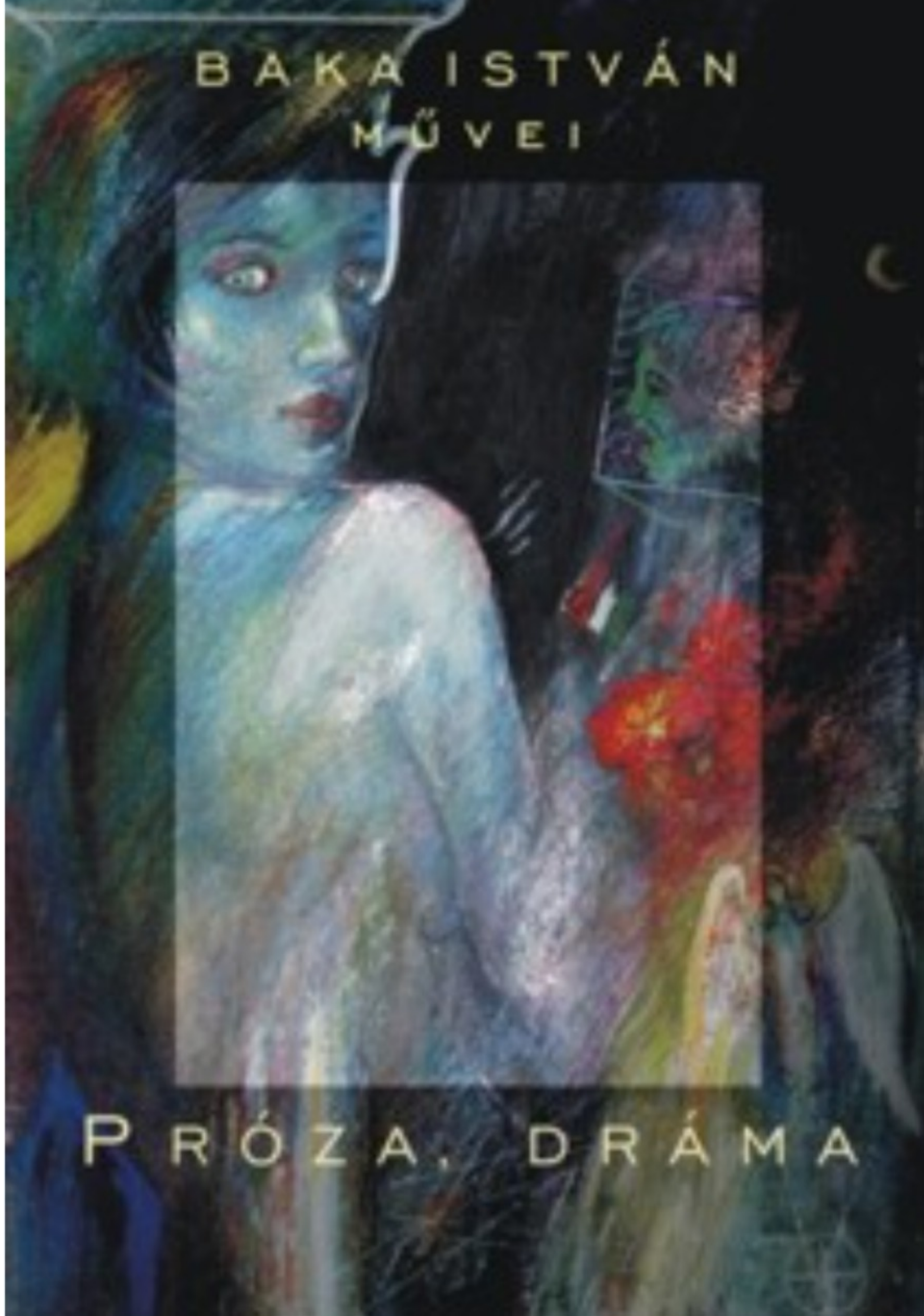

Irodalmi Jelen

"VAN EGY BAKA" - INTERJÚ OLASZ SÁNDORRAL A BAKA-ÉLETMŰ KIADÁSA KAPCSÁN

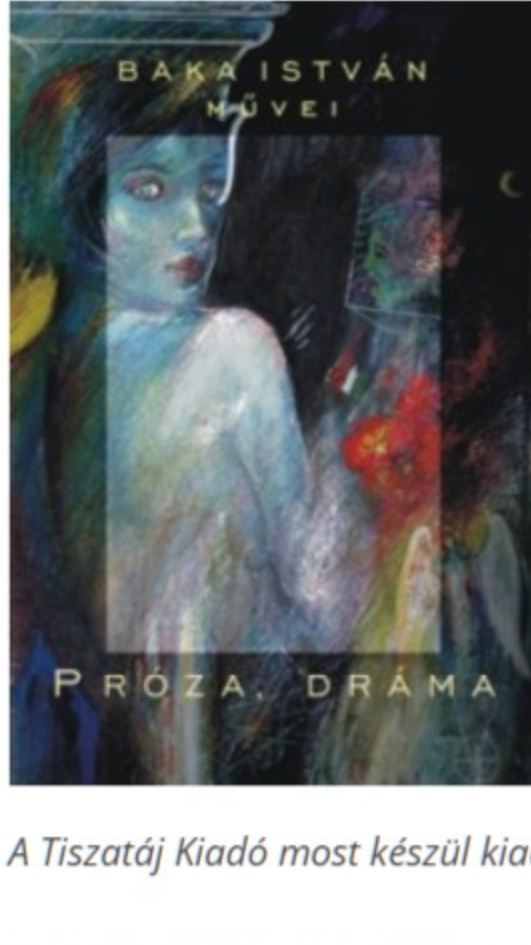
- © 2009. FEBRUÁR. 01. - 12:28

Az idei Könyvhétre jelenik meg a Baka István életmű utolsó kötete a Tiszatáj Kiadónál, mely a Versek (2003); Próza, dráma (2005); Publicisztikák, beszélgetések (2006); Műfordítások I-II. (2008) könyveket követi. Erről kérdeztük Olasz Sándort, a Tiszatáj főszerkesztőjét, aki a Szegedi Tudományegyetem Modern Magyar Irodalom Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára.

„van egy Baka...”

Interjú Olasz Sándorral a Baka-életmű kiadása kapcsán

A Tiszatáj Kiadó most készül kiadni Baka István életműsorozatában a Műfordítások harmadik kötetét...

Egy kötet van még hátra a sorozatból, eddig megjelent öt. Elsőben voltak a versek, a második tartalmazta a prózákat és drámákat, a harmadik a publicisztikai írásokat és interjúkat. A negyedik-ötödikben található a műfordítások egy részét, ezek csak orosz fordítások, az elsőben inkább a klasszikus, a másodikban a majdnem-kortárs irodalom található. Ezt követi még egy kötet – megjelenését az idei könyvhétre tervezzük –, melyben két drámafordítás, ezen kívül a bolgároktól a svédekig mindenféle irodalmi kalandozás jelenik meg. Nagyon izgalmas könyv, bár kicsit vegyes, nem olyan egységes, mint a megelőző kettő, melyek komoly áttekintést nyújtanak az orosz költészetéről, Puskinról majdnem a jelenkor irodalmáig.

Nagyon izgalmas a műfordító Baka, mert – mint minden nagy költőnél és jelentős műfordítóknál – azt látjuk, hogy a maga képe formál klasszikusokat. A fordításokat érdemes összevetni a saját versekkel, nagymértékben egyezik képi világuk, motívumaik. Ez az átjárás azok számára is meglepő volt, akik viszonylag jól ismerték az életművét, hogy mennyire egységes az ő világa, ahogy eljut az orosz szimbolistikáig, Tarkovszkijig. Ezek mind beépülnek a költészetébe, nem lehet tudni, hogy itt mi a fontosabb, mert annyira kiegészítik egymást.

Ez nem kritikai kiadás. Hogyan gyűltek össze ezek a szövegek?

Nem, ez nem kritikai kiadás.

Az első két kötetben szinte kizárólag olyan művek jelentek meg, amelyeket Baka már korábban publikált. Bár előkerült egy-két addig kötetben meg nem jelent vers, lényegében a korábbi kötetek anyagát követtük. Ezekben nem az az újdonság, hogy addig publikálatlan szövegeket adtunk ki.

A publicisztika-interjú kötet írásai természetüknél fogva most jelentek meg először könyvben. Baka ilyen írásából volt ugyan egy terméskonkított most a válogatás a Jelenkor kiadásában, melyek tulajdonképpen inkább költőtársakról, klasszikusokról írt esszék; volt idő, amikor tárcaszabó írásokat közölt. E kötet anyaga hetven-nyolcvan százalékban most jelent meg először könyvben.

A fordítások esetében is hasonló a helyzet, sok minden csak eldugott kiadványokban jelent meg. Van, amit a Szegedi Tudományegyetem adott ki, Orosz szimbolista költők, illetve Nyikolaj Gumiljov versei Baka István fordításában [1] címmel, valamint a Puskin versei [2], de ezek belső, kis példányszámú kiadványok voltak, melyekre nagy figyelt fel az irodalmi közvélemény; továbbá Baka kiadott önálló Brodskij-kötetet is [3]. Most Szőke Katalin szisztematikusan ellenőrizte az orosz irodalmi részt, szigorúan válogatott, sok mindent kihagyott, hiszen Baka fordított olyanoktól is, akiket nem szeretett – Jevtusenko, Voznyeszenskij, a hetvenes-nyolcvanas években favorizált orosz költők –, ezek a fordítások nem is lettek jók, feladatként kapta őket. A Tiszatáj által kiadott könyvekben kizárólag a színvonalas fordítások kaptak helyet, ezért is nagyon izgalmas, jó könyv.

Ez azt jelenti, hogy ez a három kötet nem tartalmaz minden műfordítást?

A három műfordításkötet összességében ezerkétszáz-ezerháromszáz oldal, de ez nem a teljes anyag, válogatás. Amik kevésbé sikerültek, hangsúlyozom, nem a kiadó, hanem a szerkesztők, Szőke Katalin és Bombitz Attila (a sorozat eddigi darabjainak szöveggondozója) döntése értelmében maradtak ki. A vers, próza és dráma teljes kiadás, míg a három műfordításkötet nem.

Miért jelentet meg újra az életműsorozat korábbi kiadásokat, ha egyes kötetek már megjelentek?

Az azért nagy különbség, hogy egy költői életmű nem hat-nyolc, többnyire nem kapható kis kötetből ismerhető meg, hanem egy végiggondolt, szisztematikusan elrendezett sorozatból. Arra kell gondolni, hogy Baka első verseskötete a hetvenes évek második felében jelent meg [4], hol vannak már ezek a könyvek? Könyvtárban el lehet érni őket, de épp ez az ilyen kiadások értelme, hogy együtt legyenek egy vaskos kötetben. Baka nem volt válogató a szövegeit, sőt eleve eladta, amiről úgy gondolta, hogy nem lesz jó, tehát nem volt olyan „termelő”, volt olyan év, amikor összesen nyolc-tíz verset írt. Ő maga is szelektált; ezt az általa szigorúan megválogatott anyagot egy kötetben lehet mostantól megtalálni, és nem kell különböző könyvek után kutatni. Ez önmagában nagy dolog. Emellett összegyűjtve, egy kötetben végigolvasni egy életművet, az az igazi.

Ez a mostani életműsorozat alapja lehet-e a későbbi kritikai kiadásnak?

Természetesen. A kötetekben nagyon jó jegyzetek vannak, komoly kísérőtanulmányok, eligazító utószók. Ezek megkerülhetetlenek a továbbiakban. A jelenlegi helyzete látva azonban nem lehetünk túlságosan optimisták, nagyon sok mindenképp nincs kritikai kiadás, és feltehetően hosszú ideig Bakából sem lesz. Ha a kiadott öt kötet mellé odakerül a most megjelenő hatodik, pillanatnyilag úgy tűnik, hogy évtizedekre ez lesz a „megkerülhetetlen” Baka-életmű.

Elképzelhetőnek tartja, hogy előkerülnek még eddig nem ismert Baka-szövegek?

Úgy vélem, hogy nem nagyon lesznek ilyenek. A szövegek többsége Baka Tünde, a költő özvegye birtokában van, jelentős mű egészen biztosan nem fog előkerülni. Az, hogy léteznek cikkek, kis nyilatkozatok eldugott helyeken, vidéki lapokban, nem zárható ki, ezek azonban lényegesen nem fogják befolyásolni a kialakult képet.

Eszerint Baka Tünde nagy segítségükre volt a kiadásnál?

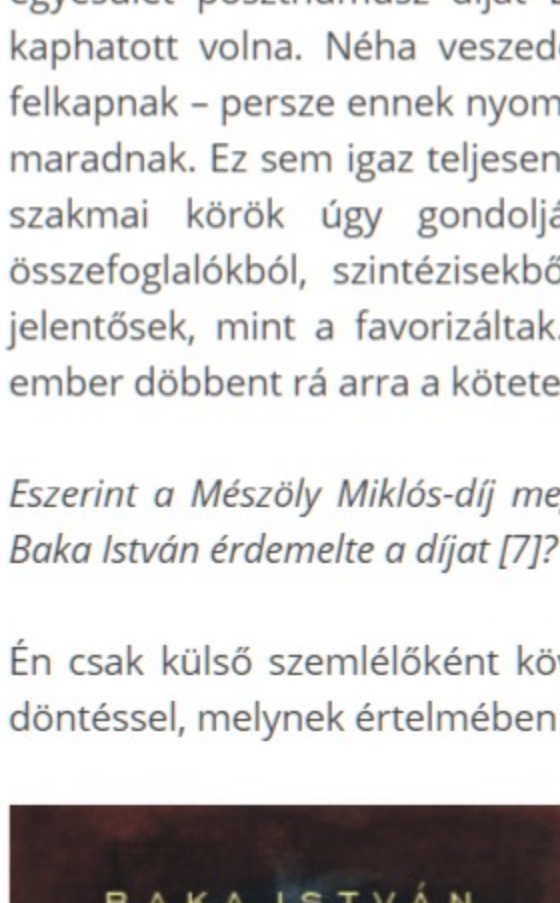
A Baka István Alapítvány [5] nagyon lelkiismeretesen, példás gondossággal kezeli nemcsak a műveket, hanem a Baka-kultuszt is. Ez jelent mindenféle, szövegekkel való foglalatosságokat, kritikák és mértéketek összegyűjtését, továbbá szakértőket rendelnek, pályázatokat írnak ki, de a mértéketek megtalálása a munkájukat. Ezt azért lehet megcsinálni, mert Baka benne van a köztudatban.

Igaz, hogy Kulcsár Szabó Ernő irodalomtörténete és A magyar irodalom története [6] nemrég megjelent három kötetes válogatás nem tesz róla említést, ebből nagyon sok mindenre lehet következtetni. Egyrészt arra, hogy bármilyen komoly kanonizálási törekvéseket figyelhetünk meg, egyes nagyon népszerű írók számos irodalomértő és -szerető ember tudatában benne vannak – a dolgok nagyon öntörvényűen haladnak a maguk útján – és Bakáé megkerülhetetlen életmű.

Amikor január 19-én Szőrényi László, a Mészöly Miklós Alapítvány elnöke Szekszárdra látogatott az egyesület posztumusz díját Baka Tündének, elmondta, ez egy olyan életmű, ami Kossuth-díjat kaphatott volna. Néha veszedelmesen különválnak a dolgok, hiszen néhány nevet és életművet felkapnak – persze ennek nyomos oka van –, ugyanakkor hasonlóan jelentős életművek a homályban maradnak. Ez sem igaz teljesen, hiszen rengetegen keresik és olvassák a Baka-műveket, de bizonyos szakmai körök úgy gondolják, hogy egy-egy szerző nem fontos. Ekkor irodalomtörténeti összefoglalókból, színtézisekből nagyon tudatosan kimaradnak ezek az írók, holott ugyanolyan jelentősek, mint a favorizáltak. Egy életműkiadásnak többek között ez is az értelme, hogy sok ember döbbsen rá arra a kötetek megjelenése óta, hogy van egy Baka...

Eszerint a Mészöly Miklós-díj megtétele körül kibontakozott irodalmi vitában Ön egyetértett azzal, hogy Baka István érdemelte a díjat [7]?

Én csak külső szemlélőként követtem az eseményeket, de a legteljesebb mértékig egyetértettem a döntéssel, melynek értelmében Baka halála után tizennégy évvel megkapta a Mészöly Miklós-díjat.

Milyen viszonyban állt Ön Baka Istvánnal?

Azt lehet mondani, a lírikus életmű nagyjából fele körül valamiképpen bábáskodtam, hiszen Baka a Tiszatájban rendezte Ilia Mihály tanár úr idejében, ő mutatta be. A hetvenes évek közepétől az életmű jelentős része, legalább a fele, de ideig az is lehet, hogy nagyobb része a Tiszatájban jelent meg. Lényegében tehát két évtizedes folyamatos munkakapcsolat alakult ki közöttünk, amire nagyon jó érzéssel gondolok. Ez nem volt mindig zökkenőmentes, de különösebb konfliktus nem adódott.

Így tehát evidensnek mondható, hogy a Tiszatáj vállalta az életműkiadást is.

Igen. Az elmúlt évtizedek és a mostani irodalom nagyjai folyamatosan megjelennek a Tiszatáj hasábjain, de olyan, aki itt indult és itt futotta ki a pályáját – hiszen Tandori Dezsőnek is harmincöt éve közöljük verseit, de ő máshol is publikál, más fórumokon is megjelenik –, mint Baka, akinek a Tiszatáj volt első pillanattól kezdve az otthona, magyarázza az életműkiadást is. Az egyik Tiszatáj-évfordulón a Kass Galériában a kiállítást Kas János rendezte [8]. A borítókából készült montázsok egy irányba vezették a néző szemét, azaz az 1996-os Baka-émlékszáma mutattak – érzékeltetve, hogy akkor összegződött valami.

Jegyzetek:

[1] Orosz szimbolista költők Baka István fordításában. JATE Szláv Filológiai Tanszék, Szeged, 1995. Nyikolaj Gumiljov versei Baka István fordításában. JATE Szláv Filológiai Tanszék, Szeged, 1995.

[2] Puskin versei. JATE Kultúrtörténeti Stúdiók, Szeged, 1996.

[3] Joszif Brodskij: Új élet. Fordította: Baka István. Jelenkor, Pécs, 1997.

[4] Baka István: Magdolna-zápor. Magvető Kiadó, Budapest, 1975.

[5] A Baka István Alapítvány a <http://www.baka.hu> oldalon érhető el; Baka Istvánról szól a <http://www.bibl.u-szeged.hu/exhib/baka/index.html> is.

[6] Szegedy-Maszák Mihály (főszerk.): A magyar irodalom története I–III. Gondolat Kiadó, Budapest, 2007.

[7] Bővebben lásd például az Élet és irodalom 2009. január 23-i számában (<http://www.es.hu/index.php?view=doc;21419>).

[8] A Tiszatáj ötvenéves fennállásáról megemlékező kiállítás a Kass Galériában volt látható 1997-ben.

Szekeres Nikolettá